

PRIMOŽ TRUBAR (1550-1586)

VAS RAŠČICA

Raščica je čedna vasica, ki leži ob avtomobilski cesti Ljubljana – Kočevje, in sicer takoj pod Turjakom oziroma pred Velikimi Laščami. Potisnjena je malce v stran in če ne bi cerkveni zvonik silil izza hriba, bi se komajda videla s ceste. Pod vasico teče rečica, ki se tudi imenuje Raščica, na levo in desno od rečice se je izoblikovala romantična dolina, ki sega v podnožje bloških hribov na eni strani, na drugi pa se gubi v Dobropolje. Po dobropoljski strani prihaja cesta iz Krke, se pravi z dolenske strani, ter vodi na Rob in v Krvave peči, pa tudi po dolini Stritarjevega gospoda Mirodolskega do Karlovice in naprej čez strmi breg na Bloke.

Raščica je za Trubarjevih časov štela vsega skupaj le trinajst kmetij, vendar ni bila brez pomena kakor dandanes.

V Trubarjevih časih Raščica ni bila samo mlinarska vas, ampak predvsem živahno prometno križišče, kjer se je križala važna trgovska pot iz Hrvaške prek Novega mesta po dolini Krke do Raščice in čez Bloke na Trst s potjo iz Ljubljane na Kočevje. To prometno križišče je bilo toliko bolj živahno, ker se je prav v tem delu Dolenjske razvijalo fužinarstvo, je na široko cvetela suha roba, trgovina s kožami in preprodaja najrazličnejših vrst. Prav zato je bila na Raščici tudi pomembna mitnica.

ROJSTVO

Primož Trubar se je rodil 9. junija 1550 na Raščici pri Velikih Laščah na Dolenjskem očetu Mihi in materi Jeri. Trubarjev oče Miha je bil gospodarsko dokaj trden kmet in mlinar, tesar, turjaški podložnik in cerkveni ključar. Tudi njegov brat Gregor je bil mlinar, mlinarji pa so bili še drugi Trubarji, na primer Lenart in Šimen, le da ni dokazov, ali so bili s Primožem in Primoževimi v kakršnemkoli sorodu. Vsekakor je bila družina Trubarjev mlinarska družina, zanj pa je bila značilna vsestranska podjetnost. Mlinarstvo je v tistih časih in v tistih krajih bogato neslo, saj v bližnji Suhi krajini zaradi kraških tal ni vode, vode pa tudi ni na visoki bloški planoti.

OTROŠTVO

Ko mu je bilo 12 let, je odšel od doma, ker je šel študirat za duhovniški stan. Eno leto se je šolal na Reki, kasneje dve leti v Salzburgu, kjer se je preživljal s cerkvenim petjem. Nato je odšel v Trst, kjer je postal vodja pevskega zbora v stolnici in spoznal škofa Bonoma, ki mu je kot devetnajstletnemu predal župnijo Loka pri Zidanem mostu.

Kmalu je Trubar službo predal vikarju, sam pa je za dve leti odšel v bogoslovno službo na Dunaj. Leta 1530 ga je škof Bonomo posvetil za duhovnika in ga določil za vikarja v Laškem, kjer je pridigal v duhu Erazma Rotterdamskega in seznanjal ljudi z nauki, ki jih uči evangelija.

Iz te službe se je kasneje umaknil, ker se njegovi farani niso strinjali z njegovim naukom, in se zaposlil kot stolni pridigar v Ljubljani. V svojih pridigah je uporabljal predvsem svetopisemsko razlago švicarskih reformistov, predvsem je zagovarjal Luterjevo dogmo. Deželni poglavar ga je leta 1540 zaradi njegovih nazorov pregnal iz dežele, tako da je ponovno odšel v Trst, kjer je postal slovenski pridigar. V službi je bil kot zborovski pevec v škofijskem zboru, poleg tega pa je bil osebni strežnik škofa Petra Bonoma. Tam se je spet

srečal s škofom Bonomom, ki je kmalu dosegel, da ga je ljubljanski škof Kacijanar poimenoval za kanonika. Leta 1542 se je vrnil nazaj v Ljubljano.

Nato je odšel v Šentjernej kjer je dobil službo vikarja pod novim škofom Urbanom Tekstorjem, za katerega je veljalo da je vnet katolik. Še pravočasno je zvedel, da je to samo vaba in se je skrnil. Kasneje je leta 1548 pobegnil v Nemčijo v mesto Nurenberg, kjer je dobil drugo službo drugega pridigarja v Rothenburgu ob Tauberi. Kmalu se je oženil z Barbaro, hčerjo Mateja Sitarja iz Kranja in pristopil k augsburški veroizpovedi in bil pravi protestat. Začel je pisati knjige v slovenskem jeziku, da bi Slovenci razumeli novo vero.

Najprej je sestavil Katekizem in Abecednik, ki ju je napisal v govoru svojega kraja, Raščice. Katekizem vsebuje nekatera pojasnila poglavja iz protestantskih nauk, šest pesmi, dve molitvi in pridigo o veri. Z Abecednikom, ki vsebuje vsega osem listov, pa je hotel, da bi se rojaki iz nje naučili branja.

Kmalu po izdaji prve knjige je Trubar dobil župnijo v Kemptenu ob tirolski meji.

Leta 1555 je ponovno izdal njegovi dve knjigi, zelo prav pa mu je prišel Pavel Vergerij, ki je bil bivši modruški in koprski škof. Leta 1557 je izdal 1000 strani dolgo knjigo TA PERVI DEIL NOVIGA TESTAMENTA (Ta slovenski koledar - prvi na Slovenskem) in Postilo, kjer je opisal nedeljske in praznične energije.

Kljub temu, da se je skregal s Vergerijem, je od vojvode Krištofa dosegel odobritev za izdajo knjige. Leta 1560 pa je izšlo Pavlovo pismo Rimljanom. Trubar je imel v tem času veliko dela, dobil je župnijo v Urachu in prevzel vodstvo biblijskega zavoda.

Junija 1561 se je odpravil v Ljubljano, kjer je bil veličastno sprejet. Pomagal je urediti slovensko protestantsko cerkev in dosegel, da so po vseh pomembnih krajih po Sloveniji postavili pridigarje. Po dveh mesecih v Ljubljani se je vrnil v Urach, od koder je naslednje odšel in se vrnil kot superintendent (protestanski dekan). Sestavil in izdal je ordningo (1564) v katerem je bil napisan cerkveni red za slovensko cerkev. S tem redom je posegel v pravice deželnega kneza, ki je dal knjigo zapleniti, Trubarja pa izgnati.

Vrnil se je v Nemčijo, kjer se je za stalno naselil v Derendingenu. Tu je leta 1566 izdal Ta celi psalter Davidov, nov Abecedarij in nemško – slovenski Ta celi katehismus in druge. 1567 se je poslednjič za zelo kratek čas vrnil na Slovensko, da bi poizvedel več o koranu. Svoje življenjsko delo je zaključil s prevodom Noviga testamenta poslednji dejl. Trubar je neutrudno delal do svoje smrti.

Umril je 28. junija 1586 v Derendingenu v Nemčiji, kjer je tudi pokopan.

PROTESTANTSKA KNJIŽEVNOST (1551 – 1595)

PROTESTANTIZEM

Reformacija je povezana z imenom nemškega duhovnika Martina Lutra. V 16. stoletju se je k nam iz nemških dežel razširilo versko gibanje, imenovano protestantizem ali reformacija. Iz Nemčije so zanesli v naše kraje to gibanje potujoči obrtniki, rudarji, dijaki in vojaki. Najprej so se protestantizma oprijeli meščani, pozneje pa je vodstvo prevzelo plemstvo. Tudi kmetje so se ga v začetku oprijeli, ker so mislili, da jim prinaša svobodo, pozneje pa so se razočarani odvrnili od nove vere. Za nas, Slovence, je reformacija važna. Med privrženci tega gibanja je bil tudi naš rojak Primož Trubar. Vendar je bila prav tako kot srednjeveško pisemstvo namenjena skoraj samo versko cerkvenim potrebam. Njeno večjo uspešnost si razlagamo s

tem, da je reformacija temeljila v zahtevi po neposrednem vernikovem stiku z verskimi resnicami, to pa je pomenilo, predvsem branje, poslušanje in petje verskih besedil v materinem jeziku. Glavne zvrsti so bile: molitve, katekizmi, prevodi svetega pisma, biblijskih zgodb, pesmi, pridige, teološke razprave in cerkvene pesmi. Protestanti so zahtevali, da naj vsak človek bere sveto pismo v domačem jeziku. Protestanti so pisali tudi učene uvode v svoje izdaje, a večidel v nemščini. Med nove zvrsti neumetniške književnosti se je uvrstila prva slovenska slovnica Adama Bohoriča napisana v latinščini. Od vseh teh zvrsti so se umetniški književnosti najbolj približale zgodbe in pesmi, ki so jih prevajali iz svetega pisma. Ker so tedaj le redki znali brati, je bilo to pravzaprav nemogoče. Pismenost se je tako po zaslugi Trubarja in njegovih sodelavcev v času protestantizma na Slovenskem precej dvignila. Primož Trubar ni le prvi slovenski pisatelj, ampak je tudi prvi med piščimi izoblikoval že izrazit slog.

Z uvedbo slovenskega jezika v cerkev in v javnost je reformacija povezala v celoto ljudi iste etnične pripadnosti. Protestanti so v Ljubljani ustanovili prvo tiskarno na Slovenskem. Veliko skrb so posvečali tudi šolstvu. V Ljubljani je delovala šola, kjer so deloma poučevali v slovenščini. Protestante so oblasti pričele kmalu preganjati, češ da so krivoverci. Protestanti so imeli več svobode samo v Prekmurju, zato so se tam ohranili do današnjih dni.

Protestanski pisci so bili: Primož Trubar, Sebastijan Krelj, Jurij Dalmatin in Adam Bohorič.

Protestantski pisci in dela:

1508 rojen Primož Trubar
okoli 1520 rojen Adam Bohorič
1538 rojen Sebastijan Krelj
1547 rojen Jurij Dalmatin
1550 prvi Trubarjevi knjigi (Katehizem in Abecednik)
1555 Trubar: Ta evangelij svetega Matevža
1564 Trubar: Cerkovna ordninga
1566 Trubar: Ta celi psalter Davidov
Krelj: Otročja biblija
1567 Krelj: Postila slovenska
Krelj umre
1582 Trubar: Ta celi novi testament
1584 Dalmatin: Biblija
Bohorič: Artice horule
1586 umre Trubar
1589 umre Dalmatin
po 1598 pa umre Bohorič

LITERATURA:

- Znameniti Slovenci: Primož Trubar, avtor: Jože Javoršček,
- Znani obrazi, avtorica: Berta Golob,
- Naši književniki in njihova dela,
- Književnost, avtor: Janko Kos,
- Slovenska književnost, avtor: Jože Pogačnik,
- Tu sem doma 2, učbenik za 5. razred
- Internet